

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրական Խորհուրդ

Presidential Council of the Republic of Western Armenia

Նախագահ Արմենակ Աբրահամեանի ուղերձը Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի 13-ամեակի կապակցութեամբ

Ի յիշատակ Ձօր. Անդրանիկի

Հիշեցնենք հետեւեալը, Ձօր.Անդրանիկ կը խօսի թէ

Ինչպե՞ս թուրքերուն նուիրուեցաւ Արեւմտեան Հայաստանը եւ Լեռնային Արցախը

Ֆրանսիոյ Ազգային Gallica թուային առցանց գրադարանի մէջ գտնուած է գորավար Անդրանիկի Փարիզի մէջ 1921 թ. տպուած խոսքը:

« [...] Ես Դաշնակցութենէն հրաժարուած եմ 1907 թուականին: 1917-ին «Հայաստան» թերթի մէջ հրատարակուածը երկրորդ հրաժարականս էր: 1907-ին Վիեննայի համաժողովի ժամանակ Դաշնակցութիւնը կ'ընդունէր կովկասեան նախագիծը, այսինքն կը հրաժարէր իր բուն նպատակէն, որ թրքահայ ժողովուրդին ազատագրութիւնը հետապնդելու համար համամարդկային նպատակներ:

Ասի կը նշանակէ կիսով չափ թաղել թրքահայոց դատը: Այն երեք օրուայ ընթացքին, որ տեսեց կովկասեան նախագիծի վիճաբանութիւնը, ամբողջ հոգովս դեմ դրի:

Մալումեան, համաժողովի ժամանակ օրուան նախագահը, բողոքեց, ըսելով թէ՛ ես եւ հետս քանի մը հոգի պատճառ կը դառնանք ժողովին երկարաձագման:

Այն ատեն ես պատասխանեցի
Արիւն ձեր, գլուխ ձեր: Ըրէ՛ք ինչ որ կ'ուզէք, բայց Ռուսիոյ դռները մեզի դեմ մի՛ փակէք:

Մենք շատ թշնամի ունինք արդեն, Ռուսիան ալ թշնամի մի՛ ընէք մեզի, եւ պատճառ մի՛ տաք որ Կովկասի հայութիւնն ալ թրքահայոց վիճակին ենթարկուին: Ես հեռացայ Հանրապետութենէն, որպէսզի մաս չի կազմեմ այն բոլոր անպատուաբեր, անմիտ, սնանկ եւ ազգակործան գործունէութեան, որուն նուիրուեցան հանրապետութեան վարիչները առաջին օրէն:

Իւրաքանչիւր զինուորականի քով դաշնակցական լրտես մը դրուեցաւ: Խորհրդարան մը կազմուեցաւ զուտ դաշնակցականներէ, որոնց մէջ կային քանի մը ընկերուհիներ ալ:

Ներքին պայքար մղուեցաւ միւս հայ կուսակցութեան դէմ թէ երկրին մէջ թէ երկրէն դուրս: Իսկ հայ պօլշեփներուն դէմ հայտարարեցին եղբայրասպան կռիւ:

Պատերազմ ըրին Վրաստանի դէմ երեք հոգիի որոշումով եւ Հայաստանը մատնուեցաւ սովի:

Շքախումբեր կը դրկուէին Տրապիզոն եւ Կ.Պօլիս, ոճրագործ Էնվերներու եւ Թալէաթներու մօտ:

Թիֆլիսի մէջ երեք ամիս կը վիճէին թէ մեր բանակը պէտք է կազմենք տեւոքրատիկ սկզբունքներով, ինչ որ կը նշանակէր տիսիբլինը վերցնել:

Զինադադարէն ետք հանրապետութեան վարիչները ցոյց չտուին իմաստութեան ո՛րէն նշոյլ:

Պաշտօնատունները լեցուեցան դաշնակցական պաշտօնէութեամբ, որոնց թիւը կը հասնէր 16 հազարի:

Ճակատ դրկուեցաւ Դաշնակցութեան չպատկանող եւ հակառակորդ տարրեր միայն:

Պ. Խատիսէան Պաթումի դաշնագիրը ստորագրած է (4 Յունիս 1918-ին) ետքը Թիֆլիսի մէջ կը հայտարարէր, թէ թրքերը զարգացած եւ ջենթլմեն մարդիկ են եւ Թուրքիոյ հայերը չեն կրցած անոնց հետ վարուելակերպ ունենալ:

Երեւանի մէջ կը հազցնէին մեր սիրուն աղջիկները որպէսզի կայարանի մէջ ծաղկեփունջերով դիմաւորէն Խալիլ եւ Նուրի փաշաները, որոնք հարիւր հազարաւոր հայուհիներ բռնաբարած եւ կոտորած էին: Երեւանի մէջ զինուորական նուագախումբերով ճաշկերոյթներ կը տրուէր այս մարդոց [...] »:

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի ստեղծումը

Ինչու ստեղծուեցաւ Արեւմտեան Հայաստանի Հայութեան Ազգային Խորհուրդը,

Դադրեցնելու համար Արեւմտեան Հայաստանի հայ ժողովուրդի ոչնչացումը:

Ինչու Շուշի հռչակուեցաւ Արեւմտեան Հայաստանի Հայութեան Ազգային Խորհուրդի Հռչակագիրը

Ի յիշատակ Ջօր. Անդրանիկի, քանի որ 1918 թուականի ամռան թուրքական զօրքերը բռնագրաւուեցին պարսկական տարածքի հիւսիսային մասը՝ ենադաշտ ստեղծելով դէպի Բաքու առաջխաղացումը ծավալելու համար:

Գրաւուելով, մասնաւորապէս Մակու, Սալմաստ, Թարիզ, Սերաբ, Արդաբիլ եւ Խոյ Իրանական քաղաքները՝ թուրքերը մտադրուած էին Ալեքսանդրապոլ-Ջուլֆա երկաթգիծի միջոցով նոր զօրքեր անցնել Պարսկաստան, հարձակուելու համար Բաքուի վրայ: Բայց Նախիջեւանի մէջ Անդրանիկի ջոկատները կտրեցին երկաթուղային ճանապարհը, իսկ Ջուլֆայի մէջ՝ գրաւուեցաւ թուրքական կայազօրը: Խոյի շրջանին հայկական կազմաւորումները անսպասելի հարուած հասցուցին Հիւսիս-արեւմտեան Իրանի մէջ տեղաբաշխուած թուրքական բանակին, ինչը ստիպեց թուրքերուն՝ կեցնել հարձակումը Բաքուի վրայ, եւ Անդրանիկի դէմ ուղարկել նշանակելի ոյժեր:

Խոյի մարտերը քանի մը օր տեւեց:

Թուրքերը ունեցան մեծ կորուստներ, սակայն անընդհատ ժամանող լրացուցիչ ոյժերը հայկական դիվիզիայի համար վտանգ առաջացուցին: Այդ պայմաններուն մէջ Անդրանիկ ստիպուեցաւ ձգել Խոյը, ու ճեղքելով շրջափակման օղակը՝ նահանջեց Ջուլֆա:

Այնուհետեւ, թիւով գերակշիռ թուրքական զօրքերու ճնշմամբ՝ զօրավար Անդրանիկին ստիպուեցաւ ձգել Նախիջեւանը ու անցնիլ Լեռնային Ձանգեզուր՝ նպատակ ունենալով Լեռնային Ղարաբաղի միջոցով ճեղքել ու հասնիլ Բաքու, եւ փակել նահանջող թուրքական բանակի ճանապարհը:

Որոշ իրադարձութիւններ Դեկտեմբեր ամսուայ ընթացքին տեղի ունեցան՝ նախքան անգլիական հրամանատարութեան դիրքորոշման բացայայտ դրսեւորումը Ղարաբաղի հարցին վերաբերեալ:

Դեկտեմբեր 8-ին, Թոմսոնի ներկայացուցիչ կապիտան Սերրայդը, սպայի մը հետ, չորս մարդատար մեքենայով, իւրաքանչիւրին մէջ չորս զինուոր՝ կը հասնին Շուշի:

Այլ աղբիւրներու վկայութեամբ, առաջին անգամ Շուշի մտած էր 50 անգլիական զինուոր: Կապիտանը հայտնած է, որ ինքը եկած է Ղարաբաղի չքաւորներուն օգնելու, եւ երկու ժողովուրդներուն միջեւ խաղաղութիւն հաստատելու համար, եւ որ նոյն նպատակով շուտով անգլիական զօրք պիտի գայ:

Սերրայդի առաջին գործերէն մէկը եղած է այն, որ ան պահանջած է Շուշի նոր հասած գունդը զինաթափել եւ զենքերը յանձնել իրեն: Ժամանակաւոր Խորհուրդը, ներկայացնելով գունդի ստեղծման պատմութիւնը՝ մերժած է անոր պահանջը:

Թէ եւ Մուդրոսի զինադադարի համաձայնագիրի պայմաններով (1918 թ.-ի Հոկտեմբեր 30-ին, Դաշնակիցներու եւ Թուրքիոյ միջեւ Լեմնոս կղզի, Մուդրոս) թուրքական զօրքը պետք է դուրս գար Անդրկովկասէն, սակայն իրականութիւնը ուրիշ էր:

Ռազմական գործողութիւնները դադրեցնելու հրահանգով՝ Ղարաբաղի հրամանատարութեան դիմած էր Անդրանիկը: Հայկական կողմը ենթարկուած էր հրահանգին 1918-ի Դեկտեմբերին:

Այս պատճառով Շուշին մնաց բռնագրաւման տակ՝ բայց 86 տարի յետոյ...

Ինչ կապ ունի 1917 թուականի Դեկտեմբեր 18-ի Երզնկայի զինադադարը Արեւմտեան Հայաստանի հայերու Ազգային Խորհուրտի ստեղծման հետ:

Առանց Երզնկայի զինադադարը (18 Դեկտեմբեր 1917 թուականին) երբեք չէին ըլլար խաղաղութեան պայմաններ ճանչնալու համար Արեւմտեան Հայաստանի հայութեան ինքնորոշման իրաւունքը մինչեւ անկախութիւն համապատասխան միջազգային իրաւունքի:

Ինչ կապ ունի 29 Դեկտեմբեր 1917 թ.-ին (նոր տոմարով՝ 11 Յունուար 1918 թ.-ին) Ռուսական Դեկրետը [1] եւ Արեւմտեան Հայաստանի հայութեան ինքնորոշման իրաւունքի Հռչակագիրը,

Արեւմտեան Հայաստանի հայութեան ինքնորոշման իրաւունքի Հռչակագիրը, կը ներկայացնէ Է այն յոդվածները, որոնք հնարավորութիւն կուտան կիրառել Ռուսական Դեկրետի եւ մոյս պետութիւններու այլ ճանաչումները:
Ռուսական Դեկրետի հարիրամեակը, որ կը ճանչնայ Արեւմտեան Հայաստանի հայութեան ինքնորոշման իրաւունքը՝ մինչեւ անկախութիւնը, առիթ կ'ըլլայ հիշեցնել իւրաքանչիւր յոդուածի բովանդակութիւնը:

Կ'արդանք

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԻՆՔՆՈՐՈՇՄԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԻ ՀՐՉԱԿԱԳԻՐ

17 Դեկտեմբեր 2004, ՇՈՒՇԻ

Արեւմտեան Հայաստանի հայերու Ազգային Խորհուրդը,
Տարագիր հայ ժողովուրդի միասնական կամքը արտահայտելով՝
Բոլոր հայերու ձգտումներուն իրականացման եւ պատմական արդարութեան վերականգնման յանձնառու է, գիտակցելով հայ ազգի ճակատագրին հանդէպ իր պատասխանատուութիւնը,
Մարդու իրաւունքներու հռչակագրի համընդհանուր սկզբունքներուն, եւ առհասարակ, միջազգային իրաւունքով ընդունուած չափանիշներուն հիմնուելով՝
Ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը կիրառելով՝

ԿԸ ՀԱՅՏԱՐԱՐԷ

Մեկնարկը՝ արդարութեան վրայ հիմնուած ժողովրդավար ընկերութեան հաստատումը հետապնդող ազգի վերակենդանացման գործընթացի.

1) » Թրքա-Հայաստան « կոչուած Հայաստանը կը վերանուանուի Արեւմտեան Հայաստան (Հայրենիք) : Արեւմտեան Հայաստանը (Հայրենիք) պիտի ունենայ իր դրօշակը, զինանշանը եւ ազգային օրհներգը.

2) Արեւմտեան Հայաստանը (Հայրենիք) պիտի ըլլայ ինքնավար պետութիւն՝ ազգային գերագոյն իշխանութեամբ, անկախութեամբ, լիարժէք գերիշխանութիւն եւ

¹ http://www.western-armenia.eu/stat.gov.wa/arm/2017/TurkaHavasdani_Russagan_Decret-09.08.2017.pdf

իրաւունքներ վայելող: Ազգային Խորհուրդէն ներս պիտի ճանչցուին բացառապէս Արեւմտեան Հայաստանի (Հայրենիք) Սահմանադրութիւնն ու Արդարադատութիւնը.

3) Արեւմտեան Հայաստանի (Հայրենիք) երաշխաւորը իր ժողովուրդն է՝ այսօր տարագիր, որ իր իշխանութիւնը պիտի կիրառէ ուղղակիօրէն, ինչպէս նաեւ իր ներկայացուցիչներուն միջոցով՝ հիմնուելով Սահմանադրութեան եւ օրէնքներուն վրայ: Յանուն Արեւմտեան Հայաստանի (Հայրենիք) արտահայտուելու իրաւունքը՝ Ազգային Խորհուրդի բացառիկ իրաւունքն է.

4) Արեւմտեան Հայաստանի (Հայրենիք) քաղաքացի կը հանդիսանան բոլոր այն քաղաքացիները, որոնք կրնան հիմնաւորել իրենց տարագրեալ ըլլալը եւ իրենց ընտանեկան ծագումը՝ նոյնիսկ քանի մը սերունդ վաղեմութեան պարագային : Արեւմտեան Հայաստանի (Հայրենիք) քաղաքացիները կը վայելեն Ազգային Խորհուրդի պաշտպանութիւնն ու օգնութիւնը: Ազգային Խորհուրդը կ'երաշխաւորէ Արեւմտեան Հայաստանի (Հայրենիք) բոլոր քաղաքացիներուն, ազատութիւնը եւ անոնց միջեւ հաւասարութիւնը կ'երաշխաւորէ:

5) Մարդոց եւ իրերու անվտանգութիւնը եւ սահմաններու անձեռնմխելիութիւնը ապահովելու նպատակով Արեւմտեան Հայաստանը (Հայրենիք) կը ստեղծ է ինքնուրոյն պաշտպանական կառոյցը, հանրային ապահովութեան եւ պետական կառոյցները՝ ենթակայ Ազգային Խորհուրդին:

Արեւմտեան Հայաստանը (Հայրենիք) իր քաղաքացիներուն իւրաքանչիւրի ազգային ծառայութեան խնդիրի կարգաւորումը, անկախօրէն: Արեւմտեան Հայաստանի (Հայրենիք) պաշտպանական ոյժերը կրնան տեղակայուիլ/տեղաբաշխուիլ բացառապէս Ազգային Խորհուրդի որոշումով՝ Ազգային Խորհուրդի Նախագահի բարձր հրամանատարութեան ներքոյ.

6) Միջազգային իրաւունքի գետնի առումով Արեւմտեան Հայաստանը կը վարէ արտաքին անկախ քաղաքականութիւն: Ան ուղիղ հարաբերութիւններ է կը հաստատէ միւս պետութիւններուն հետ եւ կը մասնակցի միջազգային կազմակերպութիւններու գործունէութիւններուն.

7) Արեւմտեան Հայաստանի ազգային հարստութիւնը՝ իր ժողովուրդը, հողը, ընդերքը, օդային տարածքը, ջուրերը եւ այլ բնական պաշարները, տնտեսական եւ մտաւոր ներուժն ու մշակութային կարողութիւնը կը պատկանին Ազգին : Անոնց ղեկավարումը, օգտագործումը, վայելումը եւ ձեռք բերումը կը վերահսկուին Արեւմտեան Հայաստանի օրէնքներով :

8) Արեւմտեան Հայաստանը (Հայրենիք) կ'որոշէ իր տնտեսական համակարգի սկզբունքները եւ կը տնօրինէ համակարգի կարգաւորումը. անհրաժեշտութեան պարագային կրնայ ստեղծել իր սեփական տարադրամը, ազգային դրամատունը, էլեւմտական փոխառութեան, հարկերու եւ այլազան ծառայութիւններու իր համակարգը՝ հիմնուած սեփականութեան տարբեր ձեւերու դրոյթներու վրայ:

9) Իր իսկ մէջ Ազգային Խորհուրդը կ'երաշխաւորէ խօսքի, մամուլի եւ խիղճի ազատութիւնը, օրէնսդիր, գործադիր եւ դատական իշխանութիւններու իրարմէ անջատ գոյութիւնը, արհեստակցական եւ մասնագիտական միութենական

համակարգը, բազմակարծությունը եւ պետական պաշտօնեաներու եւ պաշտպանական ոյժերու ապաքաղաքական բնոյթը:

10) Ազգային Խորհուրդը բոլոր ոլորտներուն կ'երաշխաւորէ կեանքի մէջ արեւմտահայերէնի կիրառումը՝ որպէս պետական լեզու: Ազգային Խորհուրդը կը ստեղծէ ինքնուրոյն կրթական համակարգը եւ գիտական ու մշակութային զարգացման դրոյթը.

11) Ազգային Խորհուրդը 1894-էն 1923 գրաւման ենթարկուած իր տարածքին վրայ (Արեւմտեան Հայաստան, Հայրենիք) թուրքերուն կողմէ կատարուած Ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչումին հասնելու պարտականութեան զօրավիզ է.

12) Ազգային Խորհուրդը զօրավիզ է տարագրեալներու սերունդներու վերահաստատման, որոնց պէտք է զուգահեռ վճարուի վնասու յատուցում՝ ստեղծելով Միջազգային Հիմնադրամ՝ մեծ մասամբ Հայերու Ցեղասպանութեան մէջ պատասխանատու ճանչցուած պետութիւններու արդեամբ:

13) Այս հռչակագիրը հիմք կը ծառայէ Արեւմտեան Հայաստանի (Հայրենիք) Սահմանադրութեան մշակման, եւ, մինչեւ անոր ընդունումը, հիմք կը ծառայէ օրէնքներ ներմուծելու եւ գործող սահմանադրութեան հաւելումներ ընելու համար, ազգային իշխանութիւններու գործունէութեան համար եւ նոր օրէնսդրութեան մշակման համար:

Վայր եւ թուական. Շուշի, 17 Դեկտեմբեր 2004

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Արմենակ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի Նախագահ

stat.gov.wa@haybachdban.org

